
STEDELIIJK MUSEUM AMSTERDAM

Stedelijk Museum Amsterdam (SMA) wil een publieke en maatschappelijke plek zijn, waar actualiteit door kunst wordt gedefinieerd, besproken en ervaren. De bezoeker moet moderne en hedendaagse kunst en vormgeving in het museum persoonlijk kunnen ervaren. Het Stedelijk hanteert vier kernwaarden: eigenzinnig, toegankelijk, betrokken en verantwoordelijk. Deze kernwaarden vormen in de komende kunstplanperiode een leidraad voor zowel programma, publiek en partners als voor het eigen personeel.

De ambities van het Stedelijk voor 2021-2024 lopen langs vijf richtingen. Van exclusief naar inclusief: het Stedelijk wil voor iedereen toegankelijk zijn. Van *artist-driven* naar *context-*, *audience-* én *artist-driven*: naast de kunstenaar speelt de culturele en maatschappelijke context van kunstwerken een belangrijke rol in de programmering, evenals het publiek. Van vorm naar attitude: kunst is meer dan een verzameling objecten met een economische waarde. Van passieve naar actieve betrokkenheid: bij de maatschappij, de stad en elkaar. En de vijfde beweging is die naar een gezond instituut: de bedrijfsvoering wordt verder gestructureerd.

Binnen het toekomstige tentoonstellingsprogramma staat het begrip spanningsveld centraal. Door dit op te zoeken, neemt het Stedelijk een verdere stap in de richting van hedendaagse meerstemmigheid. Het Stedelijk gaat meer experimenteren met thematische en groepstentoonstellingen en meer gebruikmaken van de collectie. In 2021 wordt een retrospectief van Hito Steyerl geprogrammeerd waarin maatschappijkritische reflectie en experimenteel onderzoek centraal staan.

Om het jaar zal een grote tentoonstelling worden geprogrammeerd over een klassiek-modern onderwerp. Zo staat in 2021 de relatie tussen modernisme en kolonialisme centraal in een tentoonstelling over de Duitse expressionistische kunstenaars Ernst Ludwig Kirchner en Emil Nolde. Twee jaar later zal er opnieuw een grote, moderne tentoonstelling worden geprogrammeerd waarbij historische werken in een actuele context worden geplaatst.

De aanvraag voor de komende kunstenplanperiode staat in het teken van inclusiviteit, kritische reflectie, (wetenschappelijke) verdieping en versterking van de signaleringsfunctie. Ook streeft het Stedelijk naar (gender)diversiteit in het aankoop- en programmabeleid.

ADVIES

Artistiek belang

Het Stedelijk Museum is een autoriteit op het gebied van hedendaagse kunst in Nederland. Het beheert de beste collectie klassiek-modern en hedendaagse kunst van ons land en heeft de ambitie om meer dan voorheen kunst en vormgeving te presenteren in relatie tot de maatschappelijke context waarin deze ontstaat. Zo wil het museum een creatieve ontmoetingsplek zijn en een breder publiek aanspreken.

Het museum heeft een moeilijke periode achter de rug. De afgelopen jaren heeft het museum hard gewerkt aan zijn herpositionering, waar het volgens de Amsterdamse Kunstraad deels in is geslaagd. Er is een nieuwe artistieke en zakelijke directie, waar de kunstraad vertrouwen

in heeft. Ook is de kunstraad positief over het streven van het museum om zich nog nadrukkelijker op de stad te richten en een actieve maatschappelijke rol te gaan spelen.

Het Stedelijk wil het museum de komende jaren nog meer als een sociale en publieke ruimte inrichten. Het voelt de verantwoordelijkheid om een toegankelijke plek te creëren en met uiteenlopende programmering bij te dragen aan een inclusieve samenleving. Het doel is om ruimte te bieden aan verschillende esthetische tradities die betekenisvolle ervaringen genereren voor een divers publiek. Daartoe introduceert het Stedelijk onder meer twee *curators at large*, externe curatoren met een bewezen diverse praktijk, die voor minstens twee jaar nauw samenwerken met de directeur, artistieke staf en onderzoekers. Het Stedelijk wil een plek zijn waar iedereen zich veilig en welkom voelt om moderne kunst en vormgeving te ontdekken en te beleven. De kunstraad vindt de ambities realistisch en juicht deze vernieuwende invalshoeken toe. Het museum kan zich volgens de kunstraad op deze wijze ontwikkelen tot een sterk participatief netwerk- en platformmuseum en nog krachtiger reflecteren op de betekenis en rol van hedendaagse musea in een periode van sterke veranderingen.

De kunstraad heeft begrip voor het feit dat de nieuwe directie nog plannen aan het ontwikkelen is en nog niet alles heeft kunnen bestendigen; niettemin betreurt de kunstraad de keuze om niet meer artistieke uitwerking en concrete plannen in het ondernemingsplan te zetten: de programmering beperkt zich tot 2020/2021 en ook staat er niets in over de viering van 125 jaar Stedelijk Museum in 2020.

In 2021 opent de eerdergenoemde tentoonstelling van Ernst Ludwig Kirchner en Emil Nolde. Ook is er in dat jaar een solo-expositie van Bruce Nauman te zien die tot stand komt in samenwerking met Tate Modern (Verenigd Koninkrijk). De internationale invloed en wisselwerking van het Stedelijk blijft aantoonbaar groot, en overtuigt. Zie ook het retrospectief met Hito Steyerl, dat wordt georganiseerd in samenwerking met Centre Pompidou (Frankrijk) en Kunstsammlung NRW (Duitsland).

In de aanvraag staat dat het museum zijn klassiek-moderne programmeringslijn steviger wil oppakken met een versterkte aandacht voor de eigen collectie. De kunstraad vindt dit terecht. Het is bovendien commercieel interessant om te doen, zeker als het museum de ontsluiting van

zijn eigen collectie vormgeeft vanuit een verrassende invalshoek.

De permanente collectieopstelling (STEDELIJK BASE) zal geleidelijk in de richting van een thematische opstelling aangepast worden en in elk geval tot eind 2022 behouden blijven. De voorstellen voor de aanpassing van STEDELIJK BASE zijn in lijn met de artistieke herpositionering van het museum gericht op het presenteren van een meerstemmige kunstgeschiedenis die is ingebed in maatschappelijke ontwikkelingen.

De functie die Stedelijk Museum Bureau Amsterdam (SMBA) in de stad vervulde (een nomadische plek buiten het museum om jonge makers die in Amsterdam wonen en werken te tonen en de discussie aan te jagen), wordt al jaren gemist. De kunstraad is overtuigd van de intentie om SMBA nieuw leven in te blazen en ondersteunt het voorstel om in de overgang naar een nieuwe of nomadische ruimte het SMBA voorlopig *in-house* binnen de muren van het Stedelijk te ontwikkelen. De kunstraad spreekt de wens uit dat het Stedelijk voortvarend met het realiseren van deze ambitie aan de slag gaat.

De aandacht die het museum tentoonspreidt voor niet-westerse beeldende kunst vindt de kunstraad positief. Het aankoopbudget wordt stapsgewijs verhoogd en de helft ervan wordt besteed aan kunstenaars en vormgevers van kleur en kunstenaars en vormgevers afkomstig van buiten West-Europa en Noord-Amerika. De eerste aankopen, van onder andere Remy Jungermann en Patricia Kaersenhout, geven de kunstraad het vertrouwen dat de nieuwe directie zich met succes sterk zal maken voor de borging van diversiteit in het aankoopbeleid.

Belang voor de stad

Het Stedelijk Museum heeft een belangrijke toegevoegde waarde voor de stad, omdat het museum samenwerkingen aangaat met grote internationale partijen en een cruciale rol vervult in de wereld van de beeldende kunsten in Amsterdam. De internationale positie van het Stedelijk versterkt het kunstenveld. Er is waardering voor de nieuwe positionering in de aanvraag. Naast de internationaal georiënteerde activiteiten investeert het museum in duurzame partnerschappen met culturele instellingen in de stad.

De kunstraad is uitermate positief over de inhoudelijke samenwerkingen onder de noemer Public Programs. Tijdens de *Friday Nights* vinden openingen, performances of screenings plaats, afgewisseld met interviews en debat. Deze bijeenkomsten kenmerken zich door interdisciplinariteit en zijn experimenteel. Interactie met het publiek speelt een essentiële rol. Doel is impact te hebben op wat er besproken wordt in Amsterdam en daarbuiten. Daarmee bevestigt het SMA zijn rol als vernieuwer en voorloper. De kunstraad waardeert tevens het voornemen om Public Programs direct onder de nieuwe artistiek directeur te plaatsen. Echter, een prominente instelling als het Stedelijk zou meer geld in dit programma moeten stoppen dan € 280.000 per jaar.

In 2020 bestaat het Blikopenerprogramma twaalf jaar. In die tijd is een groep van 180 jongeren van diverse komaf tussen vijftien en negentien jaar betrokken geraakt bij het Stedelijk en het culturele veld. Dit programma wordt door het museum gezien als een geslaagde vorm van talentontwikkeling, wat het zeker is, maar de kunstraad vindt de omvang van de groep jongeren die op deze wijze kennismaakt met hedendaagse kunst beperkt. Ook het aantal leerlingen dat met binnenschoolse educatie wordt bereikt, is klein. De kunstraad vindt de educatie-paragraaf summier. Een duidelijke visie op educatie ontbreekt, evenals een lesmethodiek. Er wordt verwezen naar de samenwerking met de twee andere grote musea aan het Museumplein bij het gebruik van de Museumbus. De kunstraad stelt vast dat het Van Gogh Museum en het Rijksmuseum wel uitgebreide educatieve programma's hebben.

Wat het publieksbereik betreft, geeft het Stedelijk in de aanvraag de aanzet tot een doelgroepenanalyse. De komende periode moet in het teken komen te staan van een verdere specificering van profielen en kansen om bezoekers te bereiken. Het bevreedt de kunstraad dat er in het museum nog onvoldoende visie met betrekking tot publiek bestaat.

Het Stedelijk wil zich nadrukkelijk richten op een groep potentiële bezoekers die om welke reden dan ook nog niet in het museum komt. In de aanvraag ligt een sterk accent op het aantrekken van first time visitors. Dit moet nog van begin af aan worden opgebouwd; er is nog geen duidelijke strategie om deze mensen te bereiken. Een gedegen analyse van de opbouw en samenstelling van het huidige en beoogde publiek ontbreekt

eveneens. Wel signaleert de kunstraad bij de directie een gevoel van urgentie om gericht een publieksstrategie te ontwikkelen.

Uitvoerbaarheid

Het museum geeft aan, zich genoodzaakt te zien een substantieel hogere subsidieaanvraag in te dienen ten opzichte van vorige kunstplanperiodes, aangezien de huidige subsidie alleen de kosten van huisvesting en lonen dekt. De nieuwe directie, die is aangetreden een maand voordat de aanvraag moest worden ingeleverd, zag zich geconfronteerd met een financieel ongezonde instelling. In de jaren 2018 en 2019 zijn de inkomsten uit sponsoring teruggelopen ten gevolge van de bestuurscrisis. Het museum is voornemens om in de komende periode, mede op basis van het advies van de kunstraad Het museum als dynamisch geheugen, de koers te verleggen naar een meer open instituut waar toegankelijkheid en gevoelswaarde op één staan. Dit is een proces dat tijd kost en vraagt om een noodzakelijke versteviging van de financiële positie. In deze tijden van een grillige internationale kunstmarkt, afnemend mecenaat en een veranderend fondsenlandschap is steun vanuit publieke gelden extra noodzakelijk voor een instituut als het Stedelijk.

De kunstraad deelt de mening van de directie van het SMA dat er op dit moment niet genoeg middelen zijn om de kerntaken naar behoren te vervullen. In bovengenoemd advies heeft de kunstraad de gemeente geadviseerd naast de subsidie in het kunstplan een realistische vergoeding ter beschikking te stellen aan het museum voor beheer, behoud en digitalisering van de collectie, inclusief de stijgende vraag naar bruiklenen. Deze vergoeding moet in het kader van goed rentmeesterschap van de gemeente ten aanzien van de collectie Amsterdam, net als de huursubsidie, boven op de exploitatiesubsidie van het museum gegeven worden. Dit advies is (nog) niet opgevolgd. De kunstraad adviseert het college van B en W en de directie van het Stedelijk hierover in gesprek te gaan.

De kunstraad constateert dat de financiële positie van het Stedelijk Museum helaas niet op orde is. De liquiditeit, de solvabiliteit en het weerstandsvermogen zijn voldoende, maar in het verleden zijn de onderhoudskosten in het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) lager geraamd

dan de daadwerkelijke kosten. Over de vastgoedlasten zijn afspraken gemaakt met de gemeente, die vastliggen in een huurcontract dat eind 2022 afloopt. De kunstraad adviseert de gemeente in een nieuw huurcontract de eigenaarslasten van het onderhoud over te nemen van het museum, zonder te korten op de exploitatiesubsidie en de huursubsidie. Het MJOP heeft met 2,4 miljoen euro een behoorlijk aandeel in de begroting. Ruim 600.000 euro is bestemd voor de energielasten. In de komende periode moet onder andere de klimaatinstallatie vervangen worden, waardoor de energiekosten op termijn wellicht kunnen dalen.

Binnen de eigen inkomsten beoogt het Stedelijk een verschuiving aan te brengen. Het gaat ervan uit dat de publieksinkomsten zullen stijgen door het verhogen van de entreprijzen. De kunstraad mist echter ook hier een verklarende motivering. Het is niet duidelijk hoe het SMA meer bezoekers wil trekken en tegelijkertijd de toegangsprijzen wil verhogen.

Op het vlak van ondernemerschap wist het SMA in de afgelopen jaren veel partijen aan zich te binden, waardoor de sponsorinkomsten altijd hoog waren. In de huidige aanvraag is sprake van een sterke daling in sponsorinkomsten ten opzichte van de voorgaande kunstenplanperiode. De kunstraad mist in het plan een toelichting op de financiële bijdragen via de Vrienden van het Stedelijk; ook zou de kunstraad meer inzicht in deze constructie willen hebben.

De kunstraad zet vraagtekens bij de relatief hoge kosten voor het vaste personeel. Hij realiseert zich dat dit historisch zo gegroeid is, maar deelt niet de analyse dat de situatie van het Stedelijk zich slecht laat vergelijken met andere instellingen en had graag gezien dat de hoge loonkosten in het plan zouden worden toegelicht. Er is gerekend met een indexatie van de loonkosten. Het baart de kunstraad zorgen dat er geen uitgebreide strategie bij tegenvallende inkomsten is opgenomen. Er worden ook bijna geen opties benoemd om op korte termijn de inkomsten te vergroten.

In 2017 is na het vertrek van de vorige directeur de gehele governance van het SMA heroverwogen en opnieuw ingericht. De Governance Code Cultuur wordt toegepast en er is een nieuwe raad van toezicht benoemd in 2019. Het museum gaat echter niet specifiek in op de samenstelling en de taakverdeling in de huidige raad van toezicht.

Diversiteit en inclusie

Samen zijn we Stedelijk is een interessant project dat moet leiden tot een compleet nieuwe familieprogrammering. De kunstraad waardeert het dat dit project met vijftien families, vijftien kunstenaars en maatschappelijke organisaties wordt uitgevoerd in Zuidoost, Nieuw-West en Noord. In een stad die qua bevolkingssamenstelling sterk verandert, zijn de audiovisuele middelen die het Stedelijk ontwikkelt een mooie manier om het museum toegankelijker te maken voor meer Amsterdammers. Het is goed dat deze informatie in meerdere talen wordt aangeboden.

De kunstraad is positief over Studio i, dat samen met het Van Abbe Museum is opgezet. Deze interne adviesraad kijkt vanaf het begin van projecten mee en brengt (on)gevraagd advies uit. De kunstraad is van mening dat de adviezen voor derden toegankelijk moeten zijn, zodat ook anderen hiervan kunnen leren. Door op deze manier verbindingen te zoeken, kan het Stedelijk meteen ook de door de instelling gewenste opener houding vormgeven.

Diversiteit staat overtuigend in het hart van het museum en alle activiteiten. De kunstraad is benieuwd naar de uitwerking van de ambitie om onderzoek te verrichten naar kunstenaars en onderwerpen buiten West-Europa en Noord-Amerika, de traditionele artistieke centra. Vooral het leggen van verbindingen tussen kunst uit verschillende regio's kan een interessant perspectief opleveren. Het is een goede zet dat de medewerkers vier keer per jaar college volgen op dit vlak van diversiteit en inclusie. Ten aanzien van het personeel stelt het museum zich een duidelijke en meetbare doelstelling, namelijk 'in 2024 zijn zowel de sleutelposities als de rest van de organisatie divers'. Dat is een nobel streven, maar is in het licht van waar de instelling nu staat, ook ambitieus.

Stedelijk Museum Amsterdam wordt op naam in de Amsterdam Bis 2021-2024 opgenomen.

Huidig	€ 12.714.544
Huidig 2020*	€ 12.828.975
Gevraagd	€ 14.229.386
Advies	€ 12.925.000

*inclusief (eenmalige) 0,9% compensatie nominaal in het jaar 2020
